

Opponensi vélemény

Bódi Katalin (szerk.) Kazinczy Ferenc művei: Dolgozások periodicus írásokban. Kritikai kiadás

című akadémiai doktori értekezésről

Bódi Katalin kötete az első vállalkozás Kazinczy Ferenc összes folyóirat-közleményének egybegyűjtésére és kritikai jegyzetekkel ellátott kiadására. A munka a Debreczeni Attila által szerkesztett *Kazinczy Ferenc művei* című sorozat részét képezi. A 197 szövegegységet magában foglaló összeállítás jelentősége a Kazinczy-kutatás számára alig túlbecsülhető, ugyanis – noha az anyag kizárólag valamikor már nyomdafestéket látott írásokat tartalmaz – számos, eddig nehezen elérhető művet tesz most könnyen hozzáférhetővé. Ez azért lényeges, mert a folyóiratokban publikáló Kazinczyról így most először kibontakozó összkép alkalmas arra, hogy több ponton módosítsa azt a bevett ábrázolást, mely részben a folyóirat-közlemények korábbi, kanonikus vagy/és praktikus szempontok szerint szelektáló kiadásain alapult. Külön kiemelandó, hogy most először kapunk teljes képet Kazinczynak a német és osztrák irodalmi lapokban németül – sokszor névtelenül – közzétett cikkeiről (is), melyeknek magyar fordítása többnyire most jelenik meg elsőként az apparátus részeként. A folyóiratokban publikáló Kazinczy – alighanem e szövegek nehéz hozzáférhetősége miatt – nem volt eddig kellő súllyal jelen a kutatásban, noha ő maga folyamatosan kereste a megnyilatkozásnak ezt a módját is – és abban az időszakban, amikor egyáltalán nem léteztek magyar nyelvű irodalmi folyóiratok, német orgánumokat használt erre a célra. E kötet 31 német cikket tartalmazó anyaga alátámasztja: amennyire igaz, hogy a Kazinczy-levelezésnek (mint Mezei Márta rámutatott) nyilvánosságpótló szerepe volt a maga korában, annyira igaz az is, hogy az 1795 után visszaszorult magyar nyelvű irodalmi nyilvánosságot 1817 előtt részben külföldi publikációk pótolták. E német nyelvű Kazinczy-írások mostani egybegyűjtése arra is rámutat, hogy ezen a ponton nagy hiány mutatkozik a magyar irodalomtörténet kutatásában, ugyanis ez a szövegegyüttes nyilvánvalóan csak a jéghegy csúcsa, és ameddig nem tisztázza egy átfogó vizsgálat, hogy a szóban forgó időszakban pontosan kik, hol és mit írtak osztrák és német irodalmi lapokban a magyar literatúra tárgyában, addig szükségszerűen korlátozottak lesznek az ismereteink ezen évtizedek magyar kritikátörténetéről. Ennek a kötetnek egyik nagy érdeme, hogy erre a hiányra ráirányítja a figyelmet, miközben jelentősen hozzá is járul a csökkentéséhez.

Meg kell jegyezni, hogy a jelen kötetet eredményező alapkutatás, melynek eredménye csaknem 200 szöveg megtalálása, digitális rögzítése és megjegyzetelése lett, nem csupán hangyaszorgalmat igényelt – ami önmagában is becsülendő volna -, hanem

komoly értelmezői műveleteket is, melyek nem lettek volna lehetségesek az életmű, benne a kéziratos hagyaték és a kortárs kontextus mélyreható ismerete nélkül. Csakis így volt lehetséges anonim és álneves közlemények sorát Kazinczyhoz rendelni, s kezelni azt a jelenséget, hogy a lapszerkesztők maguk is formáltak a kapott szövegeken, illetve alkalomadtán szerzői hozzájárulás nélkül adtak ki sajátosan megszerkesztett Kazinczy-írásokat. További megoldandó problémát jelentett a többszörös közlés jelensége. Mindezen filológust próbáló kihívásokkal Bódi Katalin példásan megküzdött, akárcsak a szövegek sokszor ma már nehezen visszafejthető utalásainak megfejtésével. Az apparátus nagyon átgondolt és alapos, több oldalról is megteremti a kontextust a szövegek értelmezéséhez: a bevezető hosszas elemzéssel kezdődik a kötet koncepciójáról, anyagáról, a vonatkozó sajtótörténeti kutatás helyzetéről. Ezután következik az áttekintés a cikkeket közlő folyóiratokról, illetve Kazinczy kapcsolatáról ezekkel az orgánumokkal. Az egyes szövegek magyarázatai tanulmányokkal felérő, részletes keletkezéstörténeti áttekintéseket tartalmaznak. A Kazinczy-cikkek közti tájékozódást nagyban megkönnyítik a jegyzetapparátus végén található mutatók, melyek időrendben, alfabetikusan és folyóiratok szerint bontásban is közlik a publikációk címeit, valamint külön felsorolják a német közleményeket. A főszövegek nagyon jó minőségűek, kevés elütést és még kevesebb értelemzavaró hibát találtam.

A Kazinczy kritikai kiadás ezen darabja lényegében tartalmazza egy vonatkozó monográfia anyagát, vagy legalábbis jó anyagot nyújt egy majdani könyvhöz, melynek a témája az értekező Kazinczy volna. Ezt a hatalmas feltáró és értelmezői teljesítményt azért is hangsúlyozni kell, mert felvethető, hogy a kötet anyaggyűjtésének egy részét – amint az a 452-453. oldalon olvasható – nem Bódi Katalin végezte, hanem egy kilenc fős munkacsoport. A munka oroszlánrésze azonban neki jutott, hiszen betűről betűre ellenőriznie kellett a szövegek pontosságát, és ő döntött véglegesen a bekerülő cikkek köréről is, valamint egymaga írta meg az értelmező kommentárokat.

Az alábbiakban opponensként, azaz bírálóként egyes kifogásolható megoldásokat és hiányokat fogok szóvá tenni, mellyel nem kívánom kétségbe vonni e nagy volumenű vállalkozás alapvetően sikeres és meggyőző voltát, viszont szeretnék hozzájárulni a majdani nyomtatott kiadás szeplőtlenebb megjelenéséhez. Először a nagyobb jelentőségű, átfogóbb megjegyzéseimet folyó szövegben összegzem, majd a további javítanivaló, illetve megfontolandó apróságokat táblázatos formában adom. A legapróbb megjegyzéseimet (jellemzően elütések regisztrálását) pedig a pdf-fájlba beírva külön juttatom el a Bódi Katalinnak.

(A kötet címe) *A Dolgozások periodicus írásokban* tudatosan archaizáló címválasztás, mely Kazinczy korabeli nyelvhasználatát követi. Ezt a mai magyar olvasó nem nagyon érti, s ezen kívül a bibliográfusoknak is gondot fog okozni a „periodicus” szó leírása. Véleményem szerint ehelyett közérthető címre volna szükség, pl. *Kazinczy közleményei folyóiratokban* vagy valami hasonló.

(*Sorrend*) A kötet kronologikus sorrendben közli a szövegeket, amit alapvetően helyes döntésnek tartok, viszont az a szükségszerű hátránya megvan, hogy így összekeverednek a különféle sajtóműfajok.javaslom, hogy a kötet mutatóit egészítse ki egy olyan is, mely műfajilag szétszálazza a cikkeket, így azután jobban láthatóvá válnának az életmű ezen részének arányai, könnyebben megtalálhatók lennének köztük a recenziók, tanulmányok, nekrológok stb.

(*A kötetből hiányzó közlemények*) A kötet nem tartalmazza és nem is regisztrálja Kazinczy Himfy szerelmeiről írt recenziójának azt a változatát, amely a *Neue Leipziger Literaturzeitung*-ban jelent meg. (1809. szept. 4, 1687-1695.) Ez a szöveg részben eltér az *Annalen der Literatur und Kunst*-ban közölt variánstól, tehát szerkesztői döntésre vár, hogy külön főszöveggé kerül-e be a kötetbe, vagy másképpen, mindenesetre valamiképpen el kell számolni vele. Ez esetben nyilvánvalóan arról van szó, hogy Kazinczy egyszerre küldte el a két említett külföldi lapnak a recenziót, amely mindkét helyen meg is jelent. Egy Kölcseynek írt levélből mindazonáltal úgy tűnik, hogy a bírálatra az eredeti felkérés a *Neue Leipziger Literaturzeitung*-tól érkezett: „Én e’ napokban a’ Himfy’ Szerelmeinek két köteteit recenseálám német nyelven, meg lévén kérve reá egy német országi Literátus Zeitungba.” (Kölcseynek, 1809. ápr. 8., KazLev. 6. 1454. sz.)

A kötetből szintén hiányzik Kazinczy következő Wieland-fordítása: *Wieland Adelung ellen: Mi a’ tiszta Németiség? (Wielands Werke. Supplem. VI. Band) — Tükörül azoknak, kik nyelvrontást emlegetnek, ’s ezt kérdezetik: Mi a’ tiszta Magyarság? — ’s intésül a’ szerefelett merészeknek* (Felső Magyar-Országi Minerva, 1825. július, 268–286.) Az apparátus erre a hiányra jelenleg nem ad magyarázatot, így közvetlenül a szerkesztőtől tudtam meg, hogy ez a szöveg a kritikai kiadás fordításokat közlő darabjában lesz majd olvasható. Nézetem szerint erősen indokolt volna ezt a közleményt ebbe a kötetbe is felvenni, hiszen – noha fordítás – már a magyar cím is jelzi, hogy Kazinczy a hazai nyelvújítási vitákhoz való kapcsolódás szándékával jelentette meg ezt a cikket.

(*Az ß betű átírása a német szövegekben*) Az ß (scharfes S vagy Eszett) betű jelenleg minden esetben egységesen ss-re változik. Ez a megoldás önmagában is problematikus, hiszen az ß betűt a mai német abc is tartalmazza, nem világos, hogy miért nem lehetett egyszerűen meghagyni az eredeti írásmódot? Feltűnő zavart okoz ugyanakkor az ß ss-é alakítása olyan magyar tulajdonneveknél, ahol nyilvánvalóan nem cserélhető fel ss-el, hiszen az s-z betűkapcsolatot volt hivatva eredetileg kifejezni: pl. Eßterházy, Weßprim, Ujßiget, Keßthely. Ezek a mostani átírásban így festenek: Essterházy, Wessprim, Ujssiget, Kessthely. Vagyis soha nem létezett szóalakok jöttek így létre. Ennél az ß sz-é változtatása is jobb lett volna.

(*Tulajdonnevek egységes írásmódja*) Néhány esetben a jegyzetanyagon belül ingadozik egy-egy tulajdonnév írásmódja, pl. Szent Miklós Aloyz – Szentmiklóssy Alajos; Majláth János – Mailáth János. Minden esetben *A magyar irodalomtörténeti bibliográfiája* által

használt változatra kellene ezeket egységesíteni. Tinódi Lantos Sebestyén neve szakszövegben helyesen: Tinódi Sebestyén.

(*Gyakran előforduló nevek megjegyzetelése*) A jelenlegi gyakorlat szerint az ismert, gyakori nevek (pl. Goethe, Schiller, Lessing, Wieland, Klopstock – vagy Kölcsey Ferenc, Szemere Pál stb.) minden előfordulásnál külön, általában rövid és semmitmondó jegyzetet kapnak. Ehelyett azt javaslom, hogy a Kazinczy-cikkekben gyakran hivatkozott, fontos szerzőknek szenteljen a kommentárrész egy-egy külön hosszabb jegyzetet, mely az alap életrajzi adatok megadásán túl áttekintené, hogy a folyóiratokban értekező Kazinczy számára miért is voltak éppen ők lényegesek. Abban az esetben, ha az adott név valahol egy konkrét kontextus miatt érdekes és nem csak úgy általában, akkor persze kaphat külön további jegyzetet is, speciális információkkal.

(*Jegyzetelés pontosítása*) Néhol kissé pongyola megoldások vannak a címleírásoknál. Pl. az 507. oldalon: „**Genuai Zendülés, Schiller szerint:** Schiller *Fiescójának* Kazinczy általi fordítása sem készült el.” Ilyen esetekben mindig teljes címmel és a publikálás dátumával kellene hivatkozni a műre: Friedrich Schiller: *Die Verschwörung des Fiesco zu Genua* (1783). A pontosság nem öncél, hiszen például amikor ugyanezen az oldalon Goethe *Stellájáról* van szó, akkor csakis a szabatos leírás (*Stella. Ein Schauspiel für Liebende in fünf Akten*, 1776) egyértelműsíti, hogy a mű első változatáról és nem a későbbi átdolgozásról van szó. A személyekről szóló jegyzetében is mindig meg kellene adni az alapvető életrajzi adatokat, pl. 568. o.: **a' Dávid' Socratese:** Jacques-Louis David (1748-1825), Szókratész halála

A *KazLev*-re történő hivatkozások csak a levelek sorszámaival történnek. Ez nem pontos, a hivatkozás így nehezen visszakereshető, hiszen egyes levelek akár igen hosszúak is lehetnek.

(*Dőlt betűs átírás*) Néhány, az *Élet és irodalmában* megjelent cikk az eredeti helyén dőlt betűs volt és ezt a jelen kiadás is megtartja. Ennek nem látom a hozadékát, hiszen, ha a folyóirat kontextusában a különböző betűtípusok hordoztak is valamiféle többletjelentést, ebben a kötetben a rekontextualizálás révén ez eleve elveszett.

Javaslatok egyes szöveghelyek javítására és kiegészítésekre a főszövegben és az apparátusban

4.	Überzeugung	Ueberzeugung
4.	liebenswürdig	liebenswürdigeren
4.	Mein Hofmeister forderte	Mein Hofmeister foderte [nem kell emendálni, régies forma]
18.	CSOKONAI SÍRKÖVET	CSOKONAI SÍRKÖVE

56.	Az igazi Szépség karaktere a' nyugodalmas nagyság	Ez vlsz. Winckelmann "Stille Größe"-jére utal, meg kellene jegyzetelni!!
66.	lássd a' Bétsi újabb Annalisait az Ausztriai Császárságbéli Literaturának ez idén, a' Martiusi tsumóban	hiányzó jegyzet!
93.	das Werk, Kritik der Titel zum Studium anempfohlen	Utalás erre a közleményre: Annalen,,,,, 1807 május, 215-216.
111-112.	Szent a' hely, a' hol egy nagy ember álla...	Die Stätte, die ein guter Mensch betrat, Ist eingeweiht; nach hundert Jahren klingt Sein Wort und seine That dem Enkel wieder. (Goethe, Tasso, I. felvonás) (jegyzetben pótolni)
125.	folg[ende], folgt	helyesen: folg[end] mindkét helyen
130.	das schreckliche Feuer zu Ofen im September des Jahres 1810	hiányzó jegyzet: a tabáni tűzvész 1810. szept. 5-én
132.	das Octavkupfer, das vor dem Titelblatte steht	hiányzó jegyzet, képpel
135.	Hrn. c Publikum	Hrn. Nagy's Publikum
156.	Director der Leipziger Mahler-Akademie, Oeser	hiányzó jegyzet
162.	Ueber den Wachstum	Ueber den Wachsthum
166.	kein Capua, kein Sybaris	hiányzó jegyzet
200.	jenes Thires in der Offenbarung	jenes Thieres in der Offenbarung (vlsz. emendálás szükséges)
200.	unter jenen Himmel	unter jenem Himmel (emendálni kell)
226.	Übersetzungen	Uebersetzungen
227.	Zeit wörtern	Zeitwörtern
279.	du sichst nicht	du siehst nicht
357.	Wahlverwandschaft	Wahlverwandtschaft (emendálni kell)
357.	Becker	jegyzetbe: a forrás: Karl Friedrich BECKER, Die Dichtkunst aus dem Gesichtspunkte des Historikers betrachtet, Berlin, Nauk, 1803.
394.	Geschmache	Geschmacke
451.	társzövegforrás	társszövegforrás (ismétlődő elírás!)

474.	A katedrán soha nem a szívélyes embert látjuk	helyesen: Nála szívélyesebb embert még soha nem hallottunk a katedrán előadni.
512.	Johanna Gray: Christoph Martin Wieland (1733–1813) vallásos költeménye az 1750-es évekből.	Helyesen: tragédia, 1758
544.	Ultramontanus	itt tótokról van szó, akik többnyire evangélikusok voltak, tehát az utóbbi szójelentés itt nem adekvát
551.	John Browne	John Brown
552.	Leonore című balladájára	Helyesen: Lenore
554.	Socrates élete Írójainak dialogusai	a többes szám Platónon kívül másokra is utal, bizonyosan Szókratész másik tanítványára, Xenophónra is. Az ő Szókratész-életrajzát Kis János fordította magyarra.
554.	Fulvusok és Rutubák	Ez Horatius-utalás: SERMONVM Q. HORATI FLACCI, 2, 7, 95-100.
554.	egy nagy tudományú férjfiú...	Mi támasztja alá a jegyzet feltételezését? Mitől "valószínű" ez a magyarázat?
568.	Von den verschiedenen Gattungen der ungrischen Versification	A cím hol így szerepel, hol „ungarischen” szóalakkal. Ezt egységesíteni kell!
613.	Hallische Literatur-Zeitung: a Halle városához köthető Allgemeine Hallesche Literatur- Zeitung című irodalmi folyóirat 1801 és 1806 között működött.	Az Allgemeine Literatur-Zeitung, melyet Jénában alapítottak, de 1803-1849 között Hallében szerkesztettek. A Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung 1804-től jelent meg mint konkurencia.
621.	Kazinczy Friedrich Schulz kétnyelvű kiadásából dolgozik, a Sätze aus der höheren Welt und Menschenkunde című kötet valamelyik kiadásából	Kazinczy az 1793-as königsbergi kiadásból dolgozik, ezt a címet adja meg a hirdetésben!
622.	Aphorismen aus der Menschenkunde und Lebens-Philosophie, Königsbergi Könyváros Nicolaus által 1793.: a kiadás pontos címe: Aphorismen aus der höhern Welt- und Menschen Kunde und Lebensphilosophie – Deutsch herausgegeben von Friedrich Schultz – Eine	Pontosan erről a kiadásról van szó: Aphorismen aus der Menschen-Kunde und Lebens-Philosophie. Eine Nachlese zu de la Rochefoucault's bekanntem Werke. Französisch und deutsch

	Nachlese zu de la Rochefoucault's bekanntem Werke, Wien, 1794.	herausgegeben von Fredrich Schulz, Königsberg, Friedrich Nicolovius, 1793.
636.	Hugo Blair: Hugh Blair (1718 – 1800) skót pap és hittudós.	itt nyilván mint esztéta érdekes, pl. <i>Lectures on rhetoric and belles lettres</i> (1783) című műve miatt.
644.	Kleist: Heinrich von Kleist (1777–1811) német költő, drámaíró.	vagy inkább Ewald Christian von Kleist (??) ez gyanús, le kell ellenőrizni
654.	H[er]rn v[on] Kápolnay: nincs adat.	kápolnai PAUR (PAUER) Antal, (1828-tól KÁPOLNAY Antal) (?–1830), Horvát István egykori tanítványa, Tolna és Fejér vármegyék táblabírája. Vitkovics Mihály neki ajánlotta epigrammái I. könyvét, Virág Benedek ódát írt hozzá.
655.	Mikor 1810-ben	Mikor 1810 szeptemberében
655.	Éppen a finom irónia, éppen a műveltség, éppen ez a szent vonzódás mindenhez, ami szívének kedves, éppen ez a hév minden iránt,	Ugyanaz a finom irónia, ugyanaz az urbanitás, ugyanaz a szent vonzódás, [...] ugyanaz a hevület
674.	Wieland munkája Horatius húsz episztoláját tartalmazza német fordításban	A Wieland-kiadás tartalmazza mind a 23 episztolát, de Kis fordítása csak az episztolák 1. könyvét adja, benne 20 episztolával.
674.	Musarion: Kis János fordította le Christoph Martin Wieland (1733–1813) német költő <i>Musarion oder die Philosophie der Grazien: Ein Gedicht, in drey Büchern</i> (Leipzig, Weidmanns Erben und Reich, 1768). című elbeszélő költeményét <i>Musáron, vagy a' Gratiák philosophiája</i> címmel. Kazinczy a fordítást a <i>Kis János' versei</i> (Pest, Trattner János Tamás, 1814–1815) című háromkötetes kiadvány második darabjában adta ki (175–226).	Kis Musarion-fordításának részlete már korábban megjelent, erre vonatkozik az utalás: „Muzáron vagy a' Gráziák filozófiája. Wieland után”, in 'Sebbe való Könyv azoknak a' kik az olvasásban hasznos gyönyörködtetést keresnek, kiadta Kis János, 150–189 (Pozsony: Wéber Simon Péter, 1797).
697.	Er wollte seinen Lesem	Er wollte seinen Lesern
711.	Ueber den Wachstum	Ueber den Wachsthum
755.	als Anhang zu die Epistel	als Anhang zu der Epistel
762.	Voss, a' szép Luise' atyja	Utalás Johann Heinrich Voß <i>Luise. Ein ländliches Gedicht in drei Idyllen</i> (1784) című verses eposzára.

763.	Klastromba vele, a' ki tőlünk Festőktől akarja tanúlni mi szép! ezt mondja Conti Emília Galottiban	meg kell adni az eredetit: "Ins Kloster mit dem, der es von uns lernen will, was schön ist!"
763.	Über Molly und Liebe [Mollyról és a szerelemről].	Überall Molly und Liebe [Mindenfelé Molly és szerelem]
764.	Recenzió Beregszászi Nagy Pál és Sipos József munkáiról	A tanulmányhoz "W." fűz betoldásokat és lábjegyzetet is. Ennek a jelenségnek a magyarázata hiányzik.
769.	Hae nugae seria ducunt	hae nugae seria ducent Horatius, Ars poetica, 451 (Kicsiségből nagy baj adódhat, ford. Bede Anna)
770.	Einlösung- és Anticipation-Schein (ném.): kézpénzre váltási igazolás, előlegigazolás.	részletesebb jegyzet kellene: 1811. III. 15: a bankókat 5:1 arányban leértékelték és új, fedezet nélküli bankjegyeket (Einlösungschein) adtak ki. az 1813-ban az újból megindult háborúhoz szükséges pénz ismét újabb jegyeket (Anticipationschein) hozott létre, amelyek alapja a földadóból származó bevétel. Ám 1816-ban ismét devalvációra került sor: 5 papírforintért 2 ezüstforintot adtak. Metaforikusan: egyik sem ér sokat.
808.	Platón (Kr. e. 427–347) a görög filozófia egyik legnagyobb alakja, a három nagy szókratikus filozófus (Szókratész, Platón, Arisztotelész) egyike.	Szókratész nem volt szókratikus, ő Szókratész volt.
840.	amelyhez egy 5.000 hexametert tartalmazó függelék tartozik	pontosan 4541 + 989 sor Ehhez idézni kellene a kritikai kiadás előszavát: Kalmár György: Hexameteres magyar költemények, s.a.r. Hegedüs Béla, 2020, 10.
841.	Heyne tanítványa alatt valószínűleg Budai Ézsaiást kell érteni	itt valami zavar van: a leírt találkozás 1784-ben történt, de Budai csak 1792 után volt Göttingenben.
857.	Dort schlummerst du, du siehst nicht meine Thränen, mein Seufzer kommt nicht in dein Ohr (ném.): 'Ott álmodozol, nem látod könnyeimet, sóhajom nem hallod.	Dort schlummerst du, du siehst nicht meine Thränen, mein Seufzer kommt nicht in dein Ohr (ném.): 'Ott

		szenderegsz, nem látod könnyeimet, sóhajom nem hallod.'
870.	a' Ponori' Angyala:	Utalás Az <i>angyal</i> című szonettre (Hébe, 1823, 61.)
878.	az 1741-es pozsonyi országgyűlésen Mária Terézia a magyar rendek támogatását kéri az örökösödési háborúban a néhány hónapos fiával, II. Józseffel a karján	csak legenda, hogy ott volt a kisbaba, melyet a történetírás cáfolt
922.	Hungaria in Parabolis (lat.): Magyarország példázatokban	Magyarország szóképekben – [magyar kiadása:] ford. Vietórisz József, s.a.r. Csörsz Rumen István, Kolozsvár, Kriterion, 2008.
929.	Vásárhelyi János	VÁSÁRHELYI János (1800–1863) Csanád vármegyei alispán, országgyűlési követ.
930.	Csillagfohoz	Csillagfihoz
933.	Poocs András: (1740–1747 között–1815)	Poocs András: (1740–1747 között–1812) – Szinnyei szerint
942.	„Verehr den Mann, der dich gezeugt, / Das Weib, die dich gebahr.” Magyarul: Tiszteld azt az embert, aki nemzett téged, / Az asszonyt, aki megszült téged.	„Verehr den Mann, der dich gezeugt, / Das Weib, die dich gebahr.” Magyarul: Tiszteld azt a férfit, aki nemzett téged, / Az asszonyt, aki megszült téged.
944	Panadrosz	Pandarosz
965.	Deutsche Sprachlehre für Schulen	Deutsche Sprachlehre zum Gebrauche der Schulen in den Königl. Preuß Landen
1005.	Gleim' levelezései Jacóbbival: Johann Wilhelm Ludwig Gleim (1719–1803) német költő és Friedrich Heinrich Jacobi (1743–1819) német kantianus filozófus, író levelezése, Briefwechsel zwischen Gleim und Jacobi (Berlin, 1768).	Helyesen: Johann Georg Jacobi (1740-1814), német költő A kötet címe helyesen: Briefe von den Herren Gleim und Jacobi
1006.	MI A' SZÉP. Kérdésére egy Görög után ezt feleljük: KÉRDJE AZT A' VAK.: Szókratész barlanghasonlatában a barlangból a napfényre, vagyis a látszvilágból az ideák világába lépő ember a nap fényétől vakon bolyong, míg megszokja a fényt, és ha visszamegy a barlangba, először újra vakon tapogatózik. (Platón, Állam VII, 514a–519c).	Ez Goethe // Arisztotelész-utalás: "Wir gehören mit unter diejenige, welche wie Aristoteles, den der Hr. Verf. anführt, die Frage: Was ist schön? für die Frage eines Blinden halten." (Goethe: Beiträge zu den Frankfurter Gelehrten Anzeigen vom Jahr 1772)

1013.	<p>Góthe az által, a' mit Divánja' Előbeszédében mondott: Johann Wolfgang von Goethe (1749 1832) német író, költő kötete, a West-östlicher Divan (Nyugat-keleti díván) 1819-ben jelent meg, verseit Háfiz perzsa költészete inspirálta.</p>	<p>Konkrétabb jegyzet kellene, itt vlsz. a forma és tartalom viszonyára vonatkozó fejtegetésről van szó: de az 1819-es kötetnek nincs előbeszéde, a végén található "Noten und Abhandlungen" tartalmazza ezt a részt: „Die Besonnenheit des Dichters bezieht sich eigentlich auf die Form, den Stoff gibt ihm die Welt nur allzu freigebig, der Gehalt entspringt freiwillig aus der Fülle seines Innern; bewußtlos begegnen beide einander, und zuletzt weiß man nicht, wem eigentlich der Reichtum angehöre. Aber die Form, ob sie schon vorzüglich im Genie liegt, will erkannt, will bedacht sein, und hier wird Besonnenheit gefordert, daß Form, Stoff und Gehalt sich zueinander schicken, sich ineinander fügen, sich einander durchdringen.”</p>
-------	--	--

A fentiek alapján a doktori művet nyilvános vitára alkalmasnak tartom és javaslom az MTA doktora cím odaítélését Bódi Katalinnak.

Budapest, 2026. 01. 29.

Dr. Fórizs Gergely PhD

Tudományos főmunkatárs

ELTE HTK Irodalomtudományi Kutatóintézet